

МАВЗУ. Стратегик режалаштириш

Режа

- Стратегия нима ;
- Стратегик бошқарув тушунчаси;
- Стратегик режалаштиришнинг жараёни;
- Мақсадларни танлаш ;
- Ташкилотнинг миссияси ;

;

Стратегия

- Стратегия сўзи грекча «strategos»- «генерал санъати» маъносини англатади. Ушбу атаманинг ҳарбий мавзудан келиб чиқишидан ажабланмаслик керак Айнан генерал санъати Александр Македонскийга бутун дунёни забт этиш имконини берган.

стратегия бу:

- Истикболни тадкик; килиш, турли сценарийларни таҳлил қилиш санъати;
- Истиқболда рақобат курашида афзаллик берувчи ғоя.
- Корхонанинг умумфаолияти (фонди, қуввати, харажати, фойда ва хоказо)ни назорат килувчи кенг қамровли тизимдир.

Стратегик менежментнинг назарий асоси ва вазифалари

- Стратегия ташкилот, корхона ва фирмаларнинг мумкин бўлган фаолият чегараларини ва қабул қилинган бошқарув қарорларини белгилайди.
- Ташкилот стратегияси - ҳаракатнинг бош режаси бўлиб, стратегик вазифаларни, захиралар ва ҳаракат кетма-кетлигини, у стратегик мақсадларга эришиш устувор йуналишларини аниқлайди. Унинг асосий вазифаси ташкилотнинг ҳозирги ҳолатидан раҳбарият томонидан келажакда кутилаётган ҳолатга ўтказишдир.

Стратегия ўз ҳаракат доираси бўйича қўйидаги турларга бўлинади.

- мужассамлашган стратегия.
- обдон ўйланган стратениа.
- амалга олмаган стратегия.
- амалга оширилган стратегия.
- пайдо бўладиган стратегия.

корхонада қўйидаги стратегиялар ҳам ишлаб
чиқилади

- махсус стратегия;
- функционал стратегия;
- мужассамлаштирилган стратегия;
- диверсификациялашган стратегия.

Махсус стратегия

- бу содир бўлиши мумкин бўлган турли ҳолатларни, масалан, банкротлик ҳолатини бартараф этиш мақсадида узоқ муддатга тузиладиган стратегиядир.

Функционал стратегия

- корхонанинг бўлим ва хизматлари олдидаги вазифаларни амалга ошириш йўлларини ифодалайди. Бу ишчи стратегиядир.

Мужассамлаштирилган стратегия

- бу корхонанинг яхлит фаолиятини ўзида жамлаган мўлжалдир.

Диверсификациялашган стратегия

- корхона (фирма)нинг фаолият соҳаси ва ишлаб чиқарадиган маҳсулотлар турларини кўпайтириш каби вазифаларини амалга ошириш йўлларини ифодалайди.

Стратегик бошқарув

- бу корхона (фирма)нинг истиқбол мақсади ва имкониятини ходимлар манфаати билан уйғунлаштиришни назарда тутувчи узоқ муддатли бошқарув усулидир. Бошқача қилиб айтганда, **стратегик бошқарув** — бу стратегик мақсадни амалга оширишга йуналтирилган бошқарув фаолиятидир.

- Стратегик бошқарув усулининг пайдо бўлиши ва амалиётга қўлланиш зарурияти объектив сабаблар билан боғлиқ бўлиб, бунда, энг аввало корхонага таъсир қилувчи ташқи мухитнинг ўзгарувчанлиги мухим рол ўйнайди. Бу усулнинг ривожланиши бир неча босқични ўз ичига олади.

Бажарувчанликни назорат қилиш асосида бошқариш усули

- Бу боскичда корхонанинг ўзгаришга бўлган таъсирланиши (реакцияси) воқеа содир бўлгандан сўнг пайдо бўлади. Бу реактив мослашув бўлиб, замон билан бирга қадам ташламайдиган раҳбарларга хос.

Аммо, тез суръат билан содир бўладиган ўзгаришлар шароитида бундай усул ҳеч ҳам қўл келмайди.

Экстраполяция қилиш асосида бошқариш усули

- Бунда ўзгариш суръати тезлашади. Аммо истикбол (келажак)ни фақат олдинги давр ўзгаришлари тенденциясига асосланиб экстраполяция қилиш йули билан белгилаш мумкин (узоқ муддатли режалаштириш).

Ўзгаришларни олдиндан прогноз қилиш асосида бошқариш усули

- Бу усул ўзгаришлар суръати тезлашиб, кутилмаган ходиса содир бўлишини назарда тутиб ишлаб чиқилган стратегияни ишлаб чиқиш ёрдамида амалга оширилади (стратегик режалаштириш).

Шошилинич ихчам қарорларни қабул қилиш асосида бошқариш усули.

- Бундай усул бозор талабларига жавобан корхона фаолиятини тезкорлик билан ўзгартираш лозим бўлган ҳолларда қўлланилади. Бозор муносабатлари барча соҳаларга шиддат билан кириб келаяпти. Шундай шароитда турли-туман вазифалар тезкор пайдо бўлади. Улар фақат узоқни кўзлаган ҳолда режалаштирилади ва бошқарилади.

Стратегик режа

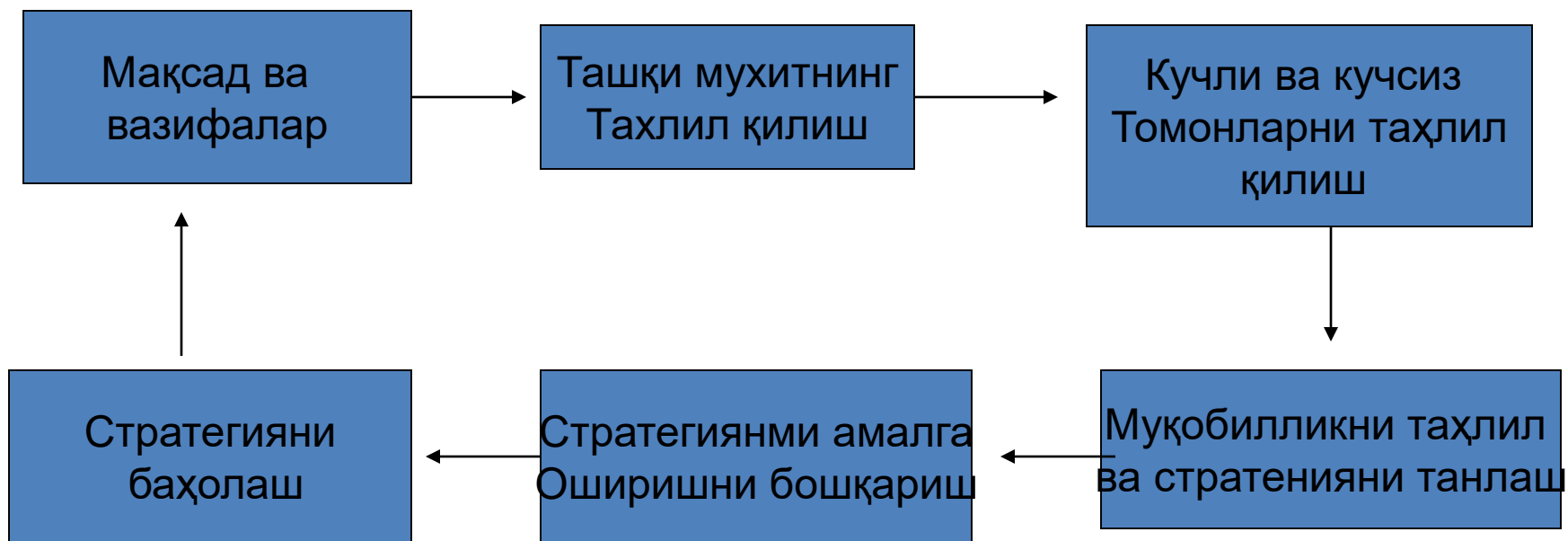
- бу корхона (фирма) олдидаги узок, муддатга мўлжалланган вазифа-лар мажмуи бўлиб, у корхона куламидаги бошка жорий, йиллик режалар учун бошланғич нуқта хизматини ўтайди.

Стратегик режанинг асосий шакллари беш, ўн йил ва ундан кўпроқ муддатга мўлжалланган режалардир.

Стратегик режанинг ўта мухим ва зарурлиги қўйидагилар билан изоҳданади

- корхонанинг аниқ мақсадини белгилашга ва шакллантиришга имкон беради;
- корхонани ташқи мухитга мослаштиришга ёрдам беради;
- самарали бошқариш таркиби ва тизимини яратишга имкон беради;
- корхона таркибидаги барча бўғинлар фаолиятини мувофиқлаштиришга шароит туғдиради;
- корхонанинг барча ресурсларини, яъни ишчи кучи, молиявий, айланма ва асосий фондларни самарали тақсимошини таъминлайди ва хоказо.

Стратегик режалашти-риш жараёни.

. Стратегик режалаштириш жараёни.

- Бу жараён режалаштиришнинг кейинги барча босқичлари учун мўлжал вазифасини ўтайди. Корхона маблағ фаолияти-нинг бош мақсади кам маблағ сарфлаб истеъмолчиларга юқори сифатли махсулот етказиб бериш бўйича режалар, топшириқлар шартномаларини бажаришдир

Тадқиқотлар мақсаднинг қуйидаги
мезонларга мос келиши лозимлигини

кўрсатади:

- аниқ ўлчовга эга бўлиши;
- давр (муддат)нинг аниқ бўлиши;
- амалга ошириш мумкинлиги;
- мувофиқлаштирилишини таъминлаш мумкинлиги;
- устуворликка эга бўлиши.

Биринчи мезон

- мақсаднинг аниқ, меъёрий ўлчовга эга бўлишини талаб қилади. Масалан "шу давр ичида ходимларнинг хизмат пила-поялари орасидаги ўсишини тахминан 10-15 фоизга ошириш", "сифати аъло, аммо баҳоси шунча фоиз паст бўлган маҳсулотни ишлаб чиқариш" ва хоказо. Бундай мақсадларни аниқ қўйиш билан раҳбар барча бўғинларнинг истиқболдаги ривожланиши бўйича аниқ миқдорий мўлжалларни белгилайди.

Иккинчн мезон

- бу прогноз қилинаётган вақт (давр)ни аниқ белгилаш лозимлигидир. Бу ме-зонга биноан стратегик режалаштириш узоқ, муддатли (беш йил-дан кўпроқ. муддатга), ўрта муддатли (бир йилдан беш йилгача) ва қисқа муддатли (бир йилгача) бўлиши мумкин.

Учинчи мезони

- икки жиҳат нуқтаи назаридан муҳимдир. Биринчидан, мўлжалланган мақсаднинг амалга ошмаслиги корхонага катта зарар етказиши, ҳаггоки банкротликка олиб келиши мумкин. Иккинчидан, амалга ошириш мумкин бўлмаган мақсаднинг корхона олдида қўйилиши банд бўлган ходимларнинг муваффақиятга интилишини бўғиб қўяди. Бу эса ўз навбатида уларнинг шахсий манфаатдорлигини сўндиради. Ишлаб чиқариш самарадорлигининг пасайишига олиб келади

Тўртинчи мезони

- бу мақсаднинг мувофиқлаштирилишини ҳисобга олишдир. Бундай талаб тўла-тўқис бошқарувчиларининг маҳорати ва малакасига боғлиқ. Бу ерда гап қўйилган мақсаднинг бошқа мақсадларнинг амалга ошишига ҳалақит бермаслиги тўғрисида кетяпти. Бош мақсад ва қўшимча мақсадларнинг бир-бирига мувофиқ, келмаслиги турли бўғинлар ишида турли қийинчиликлар туғдириши мумкин

Бешинчи мезони

- бу стратегик режалаштирилаётган объект билан боғлиқ бўлиб, унинг устуворлитига эътибор берилади. Масалан, фойдалилик, бозор сегментлари, молиявий ресурслар, инновация, социал ҳимоя ва бошқалар.

Стратегик режалаштиришни қўллаб қандай нафлар олиш мумкин?

- аввало, у бошқаришни такомиллаштиришга имкон беради;
- фаолият натижаларини мукофатлаш билан боғлаб, яхши ҳисобга олиш ва назоратни тامينлаш;
- кўпроқ ўйлашга ва стратегик масалаларга эътибор беришни;
- ташқи омилларга эътиборни оширади;
- раҳбардан ижрочиларга ахборатни етказиш тизимини яхшилайдди;
- аниқроқ ҳамда тўғрироқ мақсадларни белгилаб ва улар ҳақида ходимлар, шериклар ва юқори ташкилотларга ахборат беради;
- қуруқ рақамлар ортидаги ҳақиқий ишларни кўришга ўқитади;

Миссия ва мақсадларни танлаш

Режалаштиришнинг биринчи ва энг муҳим босқичи ёки қисми муассаса мақсадларини танлаш ҳисобланади, чунки барча кейинги ҳаракатлар айнан уларга боғлиқ бўлади. Муассасанинг асосий умумий мақсадини, унинг мавжудлигини аниқифодаловчи сабабани миссия деб атайдилар ва мақсадлар уни амалга ошириш учун ишлаб чиқилади

Мақсадларни танлаш;

- Режалаштиришнинг биринчи ва энг муҳим босқичи ёки қисми муассаса мақсадларини танлаш ҳисобланади, чунки барча кейинги ҳаракатлар айнан уларга боғлиқ бўлади. Муассасанинг асосий умумий мақсадини, унинг мавжудлигини аниқ ифодаловчи сабабани миссия деб атайдилар ва мақсадлар уни амалга ошириш учун ишлаб чиқилади.
- Шунинг учун муассаса раҳбарлари миссияни ифодалашга диққат билан ёндошишлари лозим.

- Миссия асосида раҳбарият ўз эътиборини қаратадиган мақсадлар аниқланади.
- Бу мақсадлар ўлчанадиган, белгиланадиган вақтда аниқ, эришиш мумкин бўлган ва ўзаро қўллаб-қувватловчи бўлиши лозим..

Ташкилотнинг миссияси;

- бу муассасанинг асосий умумий мақсади, яъни унинг мавжудлигини аниқифодаловчи сабаб ва мақсадлар уни амалга ошириш учун ишлаб чиқади:

